

- Boekenlijst -

**'Als een leerling niet
meer beter wordt'**

Boekenlijst 'als een leerling niet meer beter wordt'

Deze boekenlijst is opgesteld ten behoeve van scholen met een leerling in de palliatieve fase. De lijst bevat leesboeken en informatieve boeken.

De boeken voor de leerlingen en de meeste boeken voor de leerkracht/docent vindt u in de verdiepingskoffer, die u bij de VOKK kunt bestellen.

Op pagina 10 van deze bijlage kunt u zien voor welke groep/klas elk boek te gebruiken is. Ook staan er op pagina 11 aanbevolen websites.

Wij willen nogmaals benadrukken dat het van belang is om als leerkracht/docent eerst met de ouders van de zieke leerling te overleggen, voordat de boeken in de groep worden gebruikt. Respecteer wat ouders denken over wat er besproken wordt in de klas. Het is van belang dat u als leerkracht/docent de inhoud van de boeken kent, zodat u weet welke vragen of reacties u van de leerlingen kunt verwachten.

Boeken voor leerlingen:

Jansen, J. en Rens, S.

- **De reis van Lucas**

✓ ob

Uitgave van de VOKK

Lucas gaat een verre reis maken. Hij zal nooit meer in zijn eigen huis slapen en ook nooit meer met zijn vriendjes spelen. Dat maakt hem een beetje verdrietig. Zijn mama heeft hem een koffer gegeven, waar hij zijn lievelingsspullen in kan doen. Terwijl Lucas de koffer vult, denkt hij terug aan alle fijne dingen die hij heeft beleefd. De VOKK heeft dit boek gemaakt, omdat zij merkte dat er heel veel kinderboeken zijn over verlies en rouw, maar eigenlijk helemaal geen boeken over afscheid. Omdat nergens in het boekje blijkt dat Lucas ziek is en gaat sterven, is het boekje ook bruikbaar voor kinderen die om een andere reden afscheid moeten nemen.

Ross, T. en Willis, J.

- **Dagvliegje, dag**

✓ ob

ISBN 90 6249 506 0

Prachtig prentenboekje over Dagvliegje, dat maar één dag op aarde is. Het is niet zomaar een dag : het is de beste dag. Ze geniet van alle mooie momenten. Ze is blij dat ze leeft. Na een intens beleefde dag sluit ze haar leven tevreden af.

Kortekaas, S.

- **Het land achter de regenboog**

✓ ob

ISBN 90 8539 173 3

Daan is bijna 10 jaar. Hij is erg ziek en hij ligt veel in bed. Door zijn ziekte maakt hij zich veel zorgen en hij weet zich soms geen raad met zijn gevoelens. Op een dag komt hij, als een wonder, in het land achter de regenboog. Hier ontmoet hij de vrolijke Jessie. Samen met Jessie beleeft Daan een heleboel wonderlijke dingen. En één ding is zeker, in dat land zou hij later graag willen wonen! Als een kind ziek is of komt te overlijden heeft dat grote invloed op de omgeving van het kind. Het land achter de regenboog is een kinderboek vol creatieve opdrachten. Deze opdrachten kunnen kinderen helpen hun gevoelens een plekje te geven.

Nicholls, S.

- **Als je dit leest, ben ik dood**

✓ mb/bb

ISBN 90 261 23 603

Sam is elf jaar en weet dat hij dood zal gaan nu de leukemie voor de tweede keer is teruggekomen. Als zijn thuisleerkracht hem een schrijfopdracht geeft, begint hij aan een boek over zichzelf. Het wordt geen zielig boek. Sam is dol op lijstjes en – samen met zijn vriend Felix – maakt hij een wensenlijst van dingen die hij nog wil doen. Hij gaat ook op onderzoek uit om de antwoorden te vinden op vragen waar niemand antwoord op geeft, zoals "Doet sterven pijn", "Hoe weet je dat je bent gestorven". Het lukt Sam om samen met Felix en later samen met zijn vader al zijn wensen te vervullen. Een ontroerend en meeslepend boek.

Stolp, H.

- **De gouden vogel**

✓ mb/bb

ISBN 978 90 606 9657 6

Uit de verhalen die Johan vertelt in dagboekfragmenten, blijkt dat hij met kanker in het ziekenhuis ligt. De Gouden Vogel, symbool voor God, is een fantasiefiguur die van invloed is op Johans ziekteproces. Door hetgeen diens afgezant, Victor de groene vogel, vertelt, weet Johan dat hij gaat sterven. De fantasieën die hij heeft over zijn gestorven vader, de Gouden Vogel en over de hemel, zorgen ervoor dat Johan niet bang is voor de dood. Het verhaal wil duidelijk maken, dat wie leeft de dood in zich meedraagt en dat zij die sterven een nieuw leven ingaan. Het taalgebruik is niet moeilijk, er worden korte zinnen gebruikt. De inhoud is wel moeilijk door de boodschap, de voor vele kinderen onbekende situatie en omdat er geen exacte informatie wordt gegeven (de woorden als: kanker, chemotherapie etc. worden niet gebruikt). Dromerige zwart-witte tekeningen met zachte contouren.

Vriens, J.

- **Achtste groepers huilen niet**

✓ **bb**

ISBN 90 269 9227 0

In groep 8 wordt Akkie ziek, ze heeft leukemie. Ze moet regelmatig naar het ziekenhuis. De klas leeft heel erg met Akkie mee. Iedereen hoopt dat ze beter wordt, maar aan het eind van het schooljaar overlijdt Akkie. Ernst en plezier wisselen elkaar af in dit boek.

In het voorjaar 2012 is dit boek verfilmd. De onderwijscommissie van de VOKK heeft er voor gekozen om de DVD van deze film niet aan de leskoffer toe te voegen. Zij is van mening dat deze film voor klasgenoten van een kind met kanker, dat in de beginfase van de behandeling is, als te emotioneel en confronterend ervaren kan worden.

Slingenberg, B.

- **Een e-mail van Lumie**

✓ **bb**

ISBN 90 266 1080 7

Eefje zit in groep 8 van de basisschool. Op een dag hoort de klas dat hun klasgenootje Lumie kanker heeft. Iedereen is erg geschrokken. Samen willen ze Lumie betrekken bij alles wat er in de klas gebeurt. Eefje en Peter (wiens broer vorig jaar overleden is) gaan vaak bij haar op bezoek. Als Lumie in het ziekenhuis ligt, stuurt ze elke dag een e-mail naar de kinderen in de klas. Met een webcam kunnen ze elkaar ook zien. Samen werken ze aan het Anne Frank-project. Lumie schrijft verder waar Anne Frank gestopt is. Ze wordt steeds zieker, maar ze doet mee met het afscheidsfeest van groep 8 en kan nog mee naar het Anne Frank-huis. Vlak voor de zomervakantie overlijdt ze.

Schmitt, E.

- **Oscar en Oma Rozerood**

✓ **bb/vo**

ISBN 978 90 450 1648 1

De tienjarige Oscar schrijft vanuit zijn ziekbed brieven aan God. In die brieven, die sprankelen van levenslust, vertelt hij over de voorvallen en personen in zijn leven, waaronder oma Rozerood, een oudere dame die hem regelmatig bezoekt en met hem praat over allerlei kleine en grote levensvragen. Oscar beschrijft in enkele dagen zijn leven zoals hij dat zou willen meemaken. Na 12 dagen, op 110 jarige leeftijd, overlijdt Oscar.

Goudsmit, B.

- **Afscheidsbrief**

✓ **vo**

ISBN 90 2511 077 0

Marit krijgt een uitnodiging om de verjaardag van Anicke te vieren, haar beste vriendin. Maar hoe kan dat nou? Want Anicke is toch al twee jaar dood.... Aarzelend besluit Marit een brief te schrijven, waarin ze uitlegt waarom ze niet wil komen. In haar brief wordt het verleden stukje bij beetje weer opgerakeld. En dat doet pijn.

Peneder, F.

- **Dagboek van Floortje Peneder**

✓ vo

ISBN 90 3885 906 4

20 februari 1993: Lief Dagboek, Een race tegen de klok die je toch nooit zal winnen. De trui af willen hebben voordat de wol op is. Langzaam vlieg ik weg naar het land van onbezorgdheid. Op vijftienjarige leeftijd overleed Floortje Peneder aan leukemie. Van haar twaalfde tot aan haar dood schreef zij aan haar Lief Dagboek: over de kleine dingen in haar leven, over meidenlol, over haar leven in het ziekenhuis, maar ook over haar naderende dood.

Saint-Exupéry, A. de

- **De kleine prins**

✓ vo

ISBN 90 6100 482 9

Sprookjesachtig verhaal over een piloot die bij een noodlanding in de woestijn een prinsje van een verre planeet ontmoet. De filosofische uitspraken van de Kleine Prins worden in sommige boeken gebruikt als middel voor rouwverwerking.

Gaarder, J.

- **Door een spiegel in raadselen**

✓ vo

ISBN 90 2610 957 1

Cecilie ligt in bed, want ze is ernstig ziek. Misschien heeft ze niet lang meer te leven. Met Kerstmis komt de engel Ariël bij haar op bezoek. De engel wil weten hoe het is om een mens zijn, hoe eten smaakt en hoe het voelt als er bloed door je aderen stroomt. Ze spreken af dat Cecilie zal vertellen wat het inhoudt om een mens te zijn, terwijl Ariël uit zal leggen wat het betekent een engel te zijn. Een bijzondere roman over het raadsel van de schepping.

Wyckmans, A.

- **Infuus voor een sneeuwman**

✓ vo

ISBN 90 6822 640 1

Carolien is ziek, ze heeft kanker. Haar ouders geven haar al hun aandacht, omdat ze niet lang meer te leven heeft. Dit boek gaat over Stefanie, de zus van Carolien. Haar roep om aandacht krijgt een dramatische wending, waardoor ze zelf in het ziekenhuis belandt. Hier kan ze haar gevoelens kwijt bij Johan, een verpleger die soms ook voor Carolien zorgt. Ze vertelt hem alles wat er gebeurd is. Daarna is de weg open om weer dichterbij haar zus te staan en om haar laatste wens om een sneeuwman te maken in vervulling te doen gaan.

Sauers, M. van

- **Zeemist**

✓ vo

ISBN 90 4770 189 7

Zeemist is een poëtisch verhaal, dat verteld wordt door een meisje dat ongeneeslijk ziek is. Ze vergelijkt de ziekte met een schelp in haar hoofd. Het meisje vindt de schelp mooi, hij hoort helemaal bij haar. De schelp wordt steeds groter. De schelp en het meisje worden steeds meer één.

Boeken voor leerkrachten/docenten:

Fiddelaers-Jaspers, R.

- **De rouwende school**

✓ **ob/mb/bb/vo**

In de Wolken, Heeze, 2011, ISBN 97 8907 7179 116

Wanneer een kinderdagverblijf of school geconfronteerd wordt met een (plotseling) verlies, zijn er vaak vragen hoe er gehandeld moet worden. Dit praktische boek van Riet Fiddelaers-Jaspers biedt houvast bij zo'n emotionele en vaak verwarrende gebeurtenis. Het bevat een protocol, een checklist, werkvormen en informatie over in te zetten middelen. Wat het boek bijzonder maakt, is dat deze feitelijke informatie doorweven is met voorbeelden uit de dagelijkse praktijk. Dat maakt dat de inhoud de lezer ook kan raken.

Fiddelaers-Jaspers, R.

- **Jong verlies. Een handreiking voor het omgaan met rouwende kinderen**

✓ **ob/mb/bb**

ISBN 90 2429 434 7

Omgaan met verdriet en rouw in het primair onderwijs. Hoe vertel je een klas dat een leerling niet meer beter wordt? De auteur benadrukt dat we kinderen en jongeren juist bij de dood moeten betrekken en hun verdriet serieus moeten nemen. Hoe ga ik er zelf mee om als leerkracht?

Sip, M.

- **Levensbegeleiding**

✓ **ob/mb/bb**

ISBN 978 90 8539 801 1

"Mijn zoon is ongeneeslijk ziek en gaat binnen een jaar dood." Met deze boodschap kwam ik bij de juf van mijn zoontje Yoran. Ik ging op zoek naar lessuggesties, achtergrondinformatie. Van alles om in de school van Yoran mee aan de slag te gaan. Ik kon schrikbarend weinig vinden voor deze periode voorafgaand aan een zekere dood. Dit boek geeft achtergrondinformatie, boekenlijsten, checklists, lessuggesties en tips voor het maken van protocollen.

Vriens, A. en Versteeg, C.

- **Vandaag neem ik een snipperdag**

✓ **ob/mb/bb**

ISBN 90 6508 391

Een indringend boek: niet alleen vanwege de inhoud en de stijl, maar ook vanwege de unieke opzet. Het boek is geschreven door de moeder van Peter, een kind dat overlijdt aan kanker en door de directeur van de school, waar hij naartoe ging. Dit boek is geschreven om te laten zien hoe belangrijk het is dat volwassenen en kinderen, op school en daarbuiten, over ziekte en dood kunnen praten. Het boekje is in eerste instantie bedoeld voor leraren: zij weten eigenlijk nog zo weinig raad met ziekte en dood van een leerling. Maar ook ouders zullen hoop kunnen putten uit dit bijzondere verslag. Het boek eindigt met praktische suggesties voor 'een plan van aanpak' bij ernstige ziekte en overlijden van een leerling.

Fiddelaers-Jaspers, R.

• **Mijn troostende ik**

✓ vo

ISBN 90 4350 805 5

Rouw bij jongeren is een nauwelijks aangeroerd thema in de vakliteratuur. Mijn troostende ik gaat over jongeren tussen de twaalf en de twintig jaar, die een groot verlies hebben geleden. Centraal staat de vraag wat rouw voor deze jongeren betekent. Volgens de schrijfster zijn zij bijna allemaal normale jongeren. Ze zijn geraakt in hun kwetsbaarheid, maar tegelijkertijd flexibel en krachtig. Met de juiste steun van mensen in hun omgeving slagen verreweg de meesten erin om gezonde volwassenen te worden. Hun ouders, docenten en hulpverleners krijgen in dit boek achtergrondinformatie en handreikingen voor begeleiding. Riet Fiddelaers laat de jongeren zelf uitgebreid aan het woord om uit te leggen welke steun zij nodig hebben.

Koesterkind, ons kind wordt niet meer beter

✓ ob/mb/bb/vo

Uitgave van de VOKK

Kleverlaan, N.

• **Informatiereeks Kindertumoren**

✓ ob/mb/bb/vo

Uitgave van de VOKK

Informatieve boekjes over de diverse vormen van kanker, die bij kinderen voorkomen. Ook te downloaden via www.vokk.nl.

Verschenen zijn:

• Acute lymfatische leukemie	• Medulloblastoom
• Beenmergfalen	• Neuroblastoom
• Bottumoren	• Niet-lymfatische leukemie
• Ependymomen	• Non-Hodgkin-lymfomen
• Hodgkin-lymfoom	• Retinoblastoom
• Hooggradige gliomen	• Tumoren van de weke delen
• Kiemceltumoren	• Wilms-tumor
• Laaggradige gliomen	

Verder lezen (deze boeken zitten NIET in de verdiepingskoffer)

Pulles, M.

• **Karel en Cato**

✓ bb/vo

ISBN 97 8908 1792 509

Het boek 'Karel en Cato' gaat over het laatste levensjaar van de tienjarige Karel. Het boek is geschikt voor kinderen in de bovenbouw van het basisonderwijs of de onderbouw van het voortgezet onderwijs; het is ook geschikt om voor te lezen. Het verhaal wordt verteld door de kat Cato; zij en de jongen waren onafscheidelijk. Karel overleed op 3 december 2001 aan een hersentumor. Hij was toen tien jaar oud.

Door het ongebruikelijke gezichtspunt, de poes die het verhaal vertelt, is 'Karel en Cato' geen loodzwaar en verdrietig boek geworden en zitten er meer dan genoeg humoristische momenten in.

Daalmans, J.

- **Kaj**

✓ vo

Uitgever: de Boekerij, 2009, ISBN 97 8904 9200 824

Als bij Kaj in korte tijd opnieuw leukemie wordt vastgesteld, zet zijn arts de mogelijkheden op een rij: een zware behandeling met amper perspectief, of naar huis met levensrekkende medicatie. Kaj weet meteen wat hij wil: spullen inpakken en nog even 'gewoon' doen. Met de boodschap 'nog drie weken tot drie maanden' begint hij aan zijn laatste dagen. Zijn vader, Juni Daalmans, houdt gedurende deze tijd een dagboek bij. Het is een ontroerend document van een intense tijd, waarin hij ziet hoe zijn zoon nog alles uit het leven perst wat erin zit. Juni's dagboek is niet alleen een ode aan vriendschap als belangrijkste medicijn, bovenal is het een menselijke wirwar van gedachten, overpeinzingen en levensfilosofie, van hoop en wanhoop en de uiteindelijke acceptatie van een zachte dood.

Bruntink, R.

- **In het teken van leven, palliatieve zorg voor kinderen**

✓ ob/mb/bb/vo

ISBN 90 259 5615 7

Jaarlijks overlijden in Nederland ongeveer 650 kinderen aan de gevolgen van een chronische ziekte, waarvan ruim 100 aan een vorm van kanker. 'In het teken van leven' laat hun ouders aan het woord. Die ouders vertellen over hun ervaringen in ziekenhuizen en kinderspitals. Maar vooral gaat het over hun betrokkenheid bij de zorg voor hun kind in eigen huis. Tal van praktische vragen komen daarbij aan de orde: hoe ga je om met bezoek? Wat doe je met school en andere dingen uit 'het gewone leven', zoals de tandarts of de sportvereniging? Hoe praat je met je kind over de ziekte? Wat vertel je aan hun broers of zussen? Ook wordt in het boek aandacht besteed aan het leven ná het overlijden van het kind.

Keirse, M.

- **Kinderen helpen bij verlies**

✓ ob/mb/bb/vo

ISBN 90 209 5004 5

Dit is een boek voor ouders, leerkrachten, opvoeders, familieleden en hulpverleners. Het laat hen zien hoe ze kinderen en jongeren in verschillende leeftijdsfasen kunnen begeleiden in de confrontatie met dood en rouw, verlies, ernstige ziekte in de familie, zelfdoding.

Overzicht boekenlijst naar leeftijd

Leerlingen				
Titel	OB	MB	BB	VO
De Reis van Lucas	✓			
Het land achter de regenboog	✓			
Dagvliegje, dag	✓			
Als je dit leest, ben ik dood		✓	✓	
De Gouden vogel		✓	✓	
Achtste groepers huilen niet			✓	
Een e-mail van Lumie			✓	
Oscar en oma Rozerood			✓	✓
Afscheidsbrief				✓
Dagboek van Floortje Peneder				✓
De Kleine Prins				✓
Door een spiegel in raadselen				✓
Infuus voor een sneeuwman				✓
Zeemist				✓

OB = Onderbouw
 MB = Middenbouw
 BB = Bovenbouw
 VO= Voortgezet
 Onderwijs

Leerkrachten/Docenten				
Titel	OB	MB	BB	VO
De rouwende school	✓	✓	✓	✓
Jong verlies	✓	✓	✓	
Levensbegeleiding	✓	✓	✓	
Vandaag neem ik een snipperdag	✓	✓	✓	
Mijn troostende ik				✓
Koesterkind, ons kind wordt niet meer beter	✓	✓	✓	✓
Informatiereeks Kindertumoren	✓	✓	✓	✓

Verder lezen				
Titel	OB	MB	BB	VO
In het teken van leven	✓	✓	✓	✓
Kinderen helpen bij verlies	✓	✓	✓	✓
Karel en Cato			✓	✓
Kaj				✓

Websites

www.vokk.nl

Vereniging 'Ouders, Kinderen en Kanker'

www.koesterkind.nl

Website over kinderen die niet meer beter kunnen worden.

www.ziezon.nl

Website Ziek zijn en Onderwijs.

www.inhettekenvanleven.nl

Zorgen voor het ongeneeslijk zieke kind.

www.rieffiddelaers.nl

Expertisecentrum omgaan met verlies.

www.in-de-wolken.nl

Boeken en materialen bij verliessituaties.

www.jongeheldenindeklas.nl

Website o.a. gericht op een leerling, die een gezinslid of een andere dierbare gaat verliezen of heeft verloren.